

KRITIKA

Za revnega je elita vsakdo, ki se prebije skozi mesec

ODER

Režija: Žiga Divjak
Ivan Cankar: Ob zori

Prešernovo gledališče Kranj

✎ Zala Dobovšek

Če je režiser **Žiga Divjak** v nedavni uprizoritvi *Hlapec Jernej* in njegova pravica Cankarja uporabil le kot tematsko izhodišče (vprašanje delavskega razreda), postavitev pa je nato skozi močno fizično stilizacijo vkorakala v surovo aktualnost (dokumentarni popis poraznih primerov prekariata), Cankar v predstavi *Ob zori* ostane na videz »nedotaknjen«. Njegov literarni material na ravni fabule je originalen, avtorski akcenti pa se premaknejo drugam, v selekcijo izbranih besedil (priređiteljica besedila in dramaturginja **Katarina Morano**), ki Cankarja osupljivo prerežejo po politični vertikali in intimni horizontali. Rezoniranje javnega (institucionalnega) in zasebnega pola poteka sočasno, z nevidno notranjo ritmiko, ki se osupljivo uskladi, tako da situacije zasebnih razmerij postanejo metafore za širšo družbenopolitično situacijo in vsakokrat tudi obrnjeno. Njena soodvisnost se kaže kot nujnost, relacije med vladajočim (gospodarjem) in

podložnim (hlapcem) pa se parafrazno spodvijejo navznoter, v diskurz družinskega in ljubezenskega.

V tej senzibilni, a tudi kritični preslikavi Cankarjeve snovi je ključna odlika uprizoritve: Cankar postane boleče političen v preciznem upodabljanju notranjih psiholoških stanj ter razkolov in ne zaradi neposrednih političnih parol ali revolucionarnega aktivizma. Tudi tu Divjak vlogo igralske zasedbe razume in izoblikuje kot kolektivno držo, ki tako fizično kot pomensko nenehno prehaja med idejo izčrpanega telesa brez lastne volje (monotoni ponavljajoči se gibi ob tekočem traku) in sočasni notranjimi psihološkimi pokrajina-mi, duhovno ranljivostjo, ki postane ob telesu stroju še toliko bolj pretresljiva in občutna. Preveč enostavno bi bilo reči, da postavitev temelji na principu pripovedovanja, saj bogato govorno (besedilno) narativnost ves čas podpira popolna psihofizična navzočnost **Vesne Jevnikar**, **Petra Musevskega**, **Vesne Pernarčič**, **Blaža Setnikarja**, **Vesne Slapar**, **Aljoše Ternovška** in **Gregorja Zorca**: tudi ob negibnosti ali »pasivnosti« njihova navzočnost vselej nastopa kot znamenje ali del (gibalne) kompozicije, podtekst, neslišni vzporedni komentar ali povedno vzdušje.

Vsak prizor (*Spomladanska noč*, *Šivilja*, *Bela krizantema*/*Publikum*, *Križev pot*, *Hlapec Jernej*) se končna s smrtjo, ki dopušča dobesedno razumevanje, a predvsem spodbuja k simbolnemu učinku, s čimer vse zgodbe po eni strani že potisne na rob alegorije oziroma arhetipskega, po drugi pa je v njih predvsem mogoče prepoznati univerzalne vzorce dinamike sodobnega sveta revščine in elite. Reprerentacija posamičnih zgodb poteka tako v izvornem literarnem jeziku kot pogovornem (tako rekoč zasebnem), aktualizacija je očitna (lektorica **Maja Cerar**), vendar tudi metaforična, saj elita ne pomeni nujno enega odstotka. Za revnega ali delavsko deprivilegiranega je elita lahko vsakdo, ki se skozi mesec prebije brez mučne negotovosti. Vseh pet zgodb/prizorov zaznamuje človekova determiniranost (zapečateni z njegovim družbenim razredom), usoda »malega človeka«, ki brca, upa in poskuša, da bi ušel naravi (značaju) lastnega okolja, premagal močnejše, zapeljal v ljubezen bogatejše, prepričal delodajalce in očaral »guruje«. In ko se približa, mu izmaknejo cilj in omahne. Nekoč, danes, jutri, vedno bo tako: ne moremo biti vsi elita. ✕

Cankar postane v predstavi boleče političen v preciznem upodabljanju notranjih psiholoških stanj ter razkolov in ne zaradi neposrednih političnih parol ali revolucionarnega aktivizma. 📸 Nada Žgank